

ШОН БАЙЗЕЛЛ

ЩОДЕННИК КНИГАРЯ

2-ге видання

*Переклала з англійської
Ярослава Стріха*

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2021

[Почитати опис, рецензію і купити на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

УДК 821.117'06-92-94

Б 18

Байзелл Шон

Б 18 Щоденник книгаря / пер. з англ. Ярослава Стріха. — 2-ге вид. — К. : Наш Формат, 2021. — 304 с.

ISBN 978-617-7682-87-4 (паперове видання)

ISBN 978-617-7682-88-1 (електронне видання)

«Щоденник книгаря» описує рік із життя другої за розміром букіністичної книгарні в Шотландії. Старовинне містечко з похмурими легендами, кілометри полиць із книжками, пледи й каміни, закупівлі стародавніх видань у вікторіанських маєтках посеред мальовничих гір... здавалося б, про що ще можна мріяти?

Так думав і Шон Байзелл, доки не придбав книгарню. Він із великою симпатією, хоча й не без іронії пише про книжки та навколишніх диваків (читачів і не тільки), а також про всі виклики, з якими стикаються букіністи. Байзелл пояснює, як виживати книгарням у добу Amazon і як реанімувати безперспективне провінційне містечко за допомогою книготорівлі й літературних фестивалів. Із цієї книжки ви дізнаєтеся все, про що боялися спитати, якщо колись мріяли відкрити книгарню.

УДК 821.117'06-92-94

Перекладено за виданням: Shaun Bythell. *The Diary of a Bookseller* (London, Profile Books, 2017, ISBN 978-1-78125-862-0).

Літературна редакторка *Вікторія Кравчук*. Коректорка *Дарина Важинська*. Верстальниця *Софія Лісовська*. Технічна редакторка *Ірина Щепіна*. Випускова редакторка *Вікторія Шелест*. Дизайнерка обкладинки і художня редакторка *Оксана Гаджій*.

Надруковано в Україні видавництвом «Наш Формат» у ПП «Юнісофт», вул. Морозова, 13 б, м. Харків, Україна, 61036. Свідоцтво ДК № 5747 від 06.11.2017. Замовлення № 283/02. Підписано до друку 15.02.2021. Тираж 1000 прим. Термін придатності необмежений. ТОВ «НФ», пров. Алли Горської, 5, м. Київ, Україна, 01032, тел. (044) 222-53-49, pub@nashformat.ua. Свідоцтво ДК № 4722 від 19.05.2014. Висновок Держ. сан.-епідем. експертизи № 12.2-18-1/24128 від 19.10.2020.

Популярне видання

ISBN 978-617-7682-87-4 (паперове видання)
ISBN 978-617-7682-88-1 (електронне видання)

Усі права застережено. All rights reserved
© Shaun Bythell, 2017
© ТОВ «НФ», виключна ліцензія на видання,
оригінал-макет, 2019

[Почитати опис, рецензію і купити на сайті \[nashformat.ua\]\(http://nashformat.ua\)](#)

ЗМІСТ

ЛЮТИЙ	7
БЕРЕЗЕНЬ	40
КВІТЕНЬ	67
ТРАВЕНЬ	91
ЧЕРВЕНЬ	115
ЛИПЕНЬ	139
СЕРПЕНЬ	161
ВЕРЕСЕНЬ	184
ЖОВТЕНЬ	210
ЛИСТОПАД	238
ГРУДЕНЬ	258
СІЧЕНЬ	276
ЛЮТИЙ	298
ЕПІЛОГ	302

[Почитати опис, рецензію і купити на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

ЛЮТИЙ

Чи хотів би я стати книгарем *de métier*?
Загалом — попри ласкавого роботодавця і певну
кількість щасливих днів, проведених
у книгарні, — ні.

*Джордж Орвелл, «Спомини із книгарні»,
Лондон, листопад 1936 року*

Орвеллове небажання присвятити себе ремеслу книгаря цілком зрозуміле. Здається, стереотип нетерплячого, нетерпимого й асоціального власника книгарні, який Ділан Моран блискуче втілює у серіалі «Книгарня Блека», загалом недалекокий від істини. Звичайно, існують винятки: чимало книгарів не належать до цього типажа. Але я, на жаль, таки належу. Щоправда, так було не завжди: якщо пам'ять мене не зраджує, до того, як придбати книгарню, я був життєрадісним і доброзичливим, а до ручки мене довів шквал тупих запитань, загрозливе фінансове становище, невпинні суперечки із працівниками й нескінченні виснажливі спроби покупців поторгуватися. Але чи я змінив би щось у своєму житті? Ні.

Уперше цю віг'таунську книгарню я побачив у вісімнадцять років, коли ненадовго заїхав у рідне містечко, перш ніж повернутися в університет. Як зараз пам'ятаю: ми пройшли повз неї з другом і я заявив, що вона закритється ще до кінця року. Двадцять років по тому, навідуючи батьків на Різдво, я подзвонив у цю книгарню дізнатися, чи є в них «Три гарячки» Лео Волмслі, і в розмові з власником зізнався, що ніяк не можу знайти роботу собі до смаку. Він запропонував викупити в нього книгарню,

бо саме зібрався на пенсію. Коли я сказав, що грошей у мене немає, він відповів:

— А нащо гроші? Для чого, думаєте, існують банки?

Не минуло й року, як 1 листопада 2001-го, рівно за місяць після мого тридцять першого дня народження, книгарня стала моєю. Можливо, перш ніж у це впрягтися, варто було почитати «Спомини із книгарні» Джорджа Орвелла — вони вийшли друком у 1936 році й відтоді анітрохи не втратили актуальності. Це тверезе попередження для таких наївняків, як я, що досі вірять, наче продавати старі книжки — це ідилія: сиди собі у кріслі при каміні, поклавши ноги в капцях на ослінчик, пали люльку, гортай «Історію занепаду та загибелі Римської імперії» Гіббона й точи велемудрі розмови з милими ексцентричними покупцями, які радо розстаються із грошиками. Правда разюче відрізняється від цього образу. З усіх Орвеллових спостережень у тому есеї найвлучніше, на мою думку, звучить так: «Чимало наших відвідувачів належать до тієї людської породи, що де завгодно завдає клопоту, але особливо розперізується в книгарні».

Орвелл у 1934–1936 роках, коли працював над романом «Нехай квітне аспідистра», підробляв у книгарні «Куточок книголюба» у Гемпстеді. Його друг, Джон Кімхі, писав, що Орвеллові, здається, була огидна сама думка про те, щоб комусь щось продати, — стан, безсумнівно, знайомий багатьом книгарям. Щоб проілюструвати схожості, а часом і відмінності між життям книгарні нині й за часів Орвелла, я наводжу уривок зі «Споминів із книгарні» на початку кожного місяця.

За мого дитинства у Вігтауні вирувало життя. Ми з двома молодшими сестрами виростили на малій фермі десь за півтора кілометра від міста, і порівняно з рівними, заболоченими, потолоченими вівцями полями містечко видавалося нам гамірним метрополісом. Вігтаун, населення якого становить до тисячі осіб, розташовується в Геллоуї, Богом забутому південно-західному закутку Шотландії, і лежить серед довгих пологих горбів на півострові Махарс (від гельського *machair* — родючі низовинні луки). Його оточує 65 кілометрів узбережжя — від піщаних пляжів до високих круч і печер. На північ простягаються Геллоуейські пагорби — прегарна й майже безлюдна пустка, крізь яку звивається туристичний Південний високогірний

маршрут. Серце містечка — солідна Будівля графства у стилі паризького Отель-де-Вілью, де розташовані муніципальні органи влади. Це звідси колись керували районом, який місцеві звуть просто «Широм». Вігтаунська економіка багато років трималася на двох великих роботодавцях: кооперативному маслозаводі й найпівденнішій шотландській винокурні «Бладнох». У сільському господарстві в ті часи також було значно більше робочих місць, ніж зараз, тож роботи в містечку й навколо не бракувало. Коли у 1989 році закритися маслозавод, Вігтаун втратив 143 робочі місця; заснована у 1817 році винокурня припинила існування у 1993 році. Це докорінно змінило містечко. Там, де колись стояли ятки, бакалія, крамничка сувенірів, взуттєвий магазин, магазинчик солодошів і готель, полишалися тільки зачинені двері й забиті вікна.

Але тепер до міста знову потекли гроші, а з ними й відчуття оптимізму. Запустілий маслозавод поступово зайняли дрібні підприємці: приміщення винаймають коваль, власник звукозаписувальної студії та пічник. Винокурня у 2000 році відновила роботу, нехай і в меншому масштабі, під енергійним керівництвом підприємця з Північної Ірландії — Реймонда Армстронга. Та й у самому Вігтауні справи пішли на краще, тож тепер у містечку є ціла низка книгарень і книгарів. Забиті вікна і двері знову відчинили, тепер у цих приміщеннях процвітає дрібний бізнес.

Усі, хто працював у крамниці, знають, що спілкування з покупцями дає предостатньо матеріалу для книжки — про це вичерпно свідчить хоч би й нарис «Дивні речі, почуті від покупців у книгарні» Джен Кемпбелл, — тож я з моєю жажливою пам'яттю почав записувати події з тим, щоб із таким *aide-mémoire* в майбутньому легше писалося. Якщо дата початку цього щоденника видається вам невмотивованою, то це тому, що так воно і є. Так трапилося, що саме 5 лютого мені спало на думку почати записувати події, і *aide-mémoire* перетворився на щоденник.

Середа, 5 лютого

Замовлень онлайн: 5

Знайдено книжок: 5

О 9:25 — телефонний дзвінок із півдня Англії. Чоловік подумує придбати в Шотландії книгарню й питає, скільки може коштувати товар, який додається до книгарні, — 20 000 книжок. Оминаючи очевидне питання («ви з дуба впали?»), я поцікавився, що каже нинішній власник. Виявилося, власниця заявила, що середня вартість книжки в її крамниці становить 6 фунтів, а отже, весь товар тягне на 120 000 фунтів, і сказала, що відпустить його за втричі меншу суму. Я сказав, що суму треба ділити щонайменше на десять, а краще на тридцять. Продати книжки гуртом зараз майже неможливо, хіба за копійки. Крамниць стає менше, книжок багато, пропозиція перевищує попит. Навіть у 2001 році, коли я купив книгарню, а справи йшли добре, попередній власник оцінив свій запас (100 000 книжок) у 30 000 фунтів.

Варто було порадити співрозмовникові, перш ніж купувати книгарню, прочитати не лише «Спомини із книгарні» Орвелла, а й прекрасну книжку Вільяма Дарлінга «Збанкрутілий книгар знову бере слово». Усім, хто мріє про кар'єру книгаря, незайве прочитати обидва ці видання. Насправді Дарлінг був ніяким не збанкрутілим книгарем, а галантерейником з Единбурга, але він створив персонажа й переконав усіх у його реальності: вгадав, як в око вліпив. Дарлінгів букініст — «неохайна, нездорова й на перший погляд нецікава постать, але якщо його розбурхати, то в мистецтві розводиться про книжки з ним ніхто не зрівняється»: і жоден інший портрет книгаря не зрівняється із цим описом.

Сьогодні у книгарні працює Нікі. Я вже не можу собі дозволити найняти помічника на повну ставку, особливо довгими холодними зимами. Тож два дні на тиждень довіряю крамницю Нікі, кваліфікація якої за масштабом анітрохи не поступається її ексцентричності, а сам тим часом докуюю товар чи займаюся іншими справами. Їй під п'ятдесят, і вона мати двох дорослих синів. Її прикмети: живе на фермі, розташованій над затокою Лус, кілометрів за двадцять п'ять від Вігтауна; належить до

свідків Єгови; має хобі — майструвати дивовижно ні на що не придатні предмети. Вона власноруч пошила значну частину свого одягу, бо коли мова заходить про себе саму, то Нікі ошадна до скнарості, але готова вкрай щедро ділитися своїм скромним майном з іншими. Щоп'ятниці вона приносить мені гостинці, які знайшла напередодні на смітнику за супермаркетом Моррісонс у Странрарі після зустрічі в Залі Царства Свідків Єгови: вона це називає «п'ятничним бенкетом». Сини називають Нікі «циганкою зачучвіреною», але вона — така сама частина книгарні, як книжки, і без неї крамниця втратила б значну частку свого шарму. Сьогодні не п'ятниця, але жінка знову притягнула якийсь огидний харч зі смітника — у розмоклому пакеті мені ледве вдалося розпізнати самоси. Заскочивши у книгарню з-під зливи, вона тицьнула пакунок мені під ніс:

— Еге, ти ж диви — самоси. Смакота.

Й одразу з'їла одну самосу, крапаючи соусом на підлогу і прилавок.

Улітку я наймаю кількох студентів, що вивільняє мені час на заняття, які й перетворюють життя в Гелловеї на ідилію. Письменник Іен Найлл писав, що, коли ходив до недільної школи, був певен: «край, що тече молоком та медом», про який згадував учитель, — це і є Гелловей, почасти тому, що в комірчині на фермі, де він виріс, ніколи не бракувало ані молока, ані меду, а почасти тому, що для малого це й був рай. Я поділяю його любов до цієї землі. Доки дівчата працюють у книгарні, я можу собі дозволити розкіш сходити порибалити, прогулятися пагорбами чи поплавати. Нікі називає тимчасових робітниць моїми «пестуночками».

Перший покупець (о 10:30) — один із наших нечисленних завсідників. Містер Дікон — люб'язний пан віком десь до 55 років, із традиційною «лінією талії», властивою малорухливим чоловікам середнього віку. Темне ріденьке волосся він начесує на зализину, як усі чоловіки, що намагаються переконати інших, наче в них досі розкішна шевелюра. Вдягається непогано, тобто вбрання в нього явно доброго крою, але носить він його зле: такі дрібниці, як заправити сорочку або застігнути всі гудзики чи ширіньку, його мало цікавлять. Хтось мовби зарядив одяг у гармату й вистрелив у нього: як вбрання приземлилося,

так і сидить. Багато в чому він ідеальний покупець: знічев'я вздовж полиць не вештає, приходять лише тоді, коли точно знає, чого хоче. Зазвичай він просить замовити певну книжку й подає тому з нас, хто того дня за прилавком, рецензію на неї, вирізану з Times. Слова добирає точно й лаконічно, ніколи не базікає, але й не грубить, і завжди пунктуально оплачує покупки. Поза тим я нічогосінько про нього не знаю, навіть імені. Власне я часто дивуюся, чому він замовляє книжки через мене, коли міг би легко робити це сам через Amazon. Можливо, у нього комп'ютера немає. Може, комп'ютер йому непотрібен. А може, він з останніх представників того виду, який іще розуміє: якщо хочеш, аби книгарні зацілили, їх потрібно підтримувати.

Опівдні до прилавка підійшла жінка в армійських штанах і береті. Вона вибрала шість книжок, включно з двома дорожчими виданнями про мистецтво, майже новими й у бездоганному стані. Загалом книжки коштували 38 фунтів. Вона спитала, чи не буде знижки, а коли я сказав, що може забрати їх за 35, перепитала:

— А за 30 можна?

Це тяжке випробування моєї віри в людську порядність: покупцям і так дають знижку на товар, який здешевили до малої часточки початкової вартості, а вони вважають, наче мають право вимагати ще майже тридцятивідсоткову знижку. Я відмовився йти на подальші поступки, і вона заплатила 35 фунтів. Тепер я цілковито підтримую пропозицію Дженет Стріт-Портер, що пропонувала примусово скидати всіх любителів армійських брюк у демілітаризовану зону з парашутом.

Сума на касі: 274,09 фунта*

27 покупців

---

* Ця цифра не враховує наших продажів онлайн, адже Amazon переводить кошти на банківський рахунок книгарні раз на два тижні. Виторг в інтернеті помітно менший, ніж у крамниці, і становить у середньому 42 фунти за день. Із 2001 року, коли я придбав крамницю, на книжковому ринку відбулися разючі зміни, до яких ми хоч-не-хоч мусили пристосуватися. У 2001 році онлайн-магазини, можна сказати, тільки робили свої перші кроки, і єдиним серйозним гравцем на ринку букіністичних видань був AbeBooks (abebooks.com). Amazon у той момент продавав тільки нові книжки. AbeBooks створили самі книгарі, тож витрати продавців тримали на мінімальному можливому рівні. Це був прекрасний

Четвер, 6 лютого

Замовлень онлайн: 6

Знайдено книжок: 5

Ми внесли до онлайн-каталогу до 10 000 книжок із нашого загального фонду в 100 000. Ми ведемо каталог у базі даних Monsoon, що дає змогу завантажувати списки на Amazon і AbeBooks. Сьогодні покупець, який замовив у нас через Amazon книжку під назвою «Чому існує радше щось, аніж нічого?», поскаржився: «Я ще не отримав книжки. Прошу вирішити це питання, доки я не написав відгуку на ваш сервіс». Слабко завуальовані погрози написати негативний відгук на Amazon лунають дедалі частіше. Не обтяжені моральними принципами клієнти, буває, отримують замовлену книжку, а потім починають погрожувати написати погане рев'ю, якщо не доб'ються часткового чи навіть повного відшкодування. Книжку ми відправили минулого вівторка, тож вона вже мала б дійти: отже, або людина на відшкодування напрошується, або на Королівській пошті сталася якась проблема, що буває вкрай рідко. Я попросив клієнта зачекати до понеділка: якщо книжка не прийде, ми відшкодуємо вартість покупки.

По обіді я посортував коробки книжок із теології, які підвіз на минулому тижні один шотландський священник, що вийшов на пенсію.

майданчик для того, щоб продавати дорогі книжки, які складно реалізувати в книгарні, а оскільки нас, продавців, тоді було порівняно небагато, ми отримували доволі непоганий виторг. Тепер, звичайно, Amazon пожирає все на своєму шляху. Він поглинув AbeBooks, викупивши цей сайт у 2008 році, а онлайн-ринок тепер перенасичений книжками, реальними й електронними. Але в інтернеті немає реальної альтернативи Amazon та AbeBooks, тож ми змушені й далі ними користуватися. Аби змагатися з конкурентами, ціни доводиться спускати до такого рівня, за якого торгівля книжками онлайн перетворюється на хобі, бо в індустрії домінують кілька великих гравців із велетенськими складами й суттєвими знижками на поштові послуги. Малий і середній бізнес не може лишатися конкурентним у галузі, де відбувається здешевлення за допомогою нарощування обсягів. За змінami стоїть Amazon: звинувачувати його в усіх бідах індустрії було б несправедливо, але він, поза сумнівами, радикально переписав для нас усіх правила гри. Джефф Безос не випадково зареєстрував домен relentless.com (безжалний). Що ж до кількості покупців, то тут ідеться не про відвідувачів загалом, а лише про тих, хто придбав книжку. Кількість відвідувачів зазвичай перевищує кількість покупців приблизно в п'ять разів.

Тематичні книгозбірні зазвичай вважаються добрим набутком, адже в їхніх надрах майже завжди чаїться бодай кілька рідкісних і дорогих книжок, цікавих колекціонерам, проте теологія — чи не єдиний виняток із цього правила. Так і тут: у коробках не знайшлося нічого вартісного.

Зачинивши книгарню о 17:00, я пішов у кооперативну крамничку — купити харчів на вечерю. У лівій кишені штанів нещодавно протерлася дірка, а я весь час про це забуваю і кладу туди дріб'язок. Роздягаючись перед сном, я знайшов у лівому черевіку 1,22 фунта.

*Сума на касі: 95,5 фунта
6 покупців*

П'ятниця, 7 лютого

*Замовлень онлайн: 2
Знайдено книжок: 2*

Сьогодні був прегарний сонячний день. Нікі підїхала о 9:13 ранку в чорному канадському лижному костюмі, купленому за п'ять фунтів у доброчинній крамниці в селі Порт-Вільям. У комбінезоні-пуховіку — це її одяг на щодень із листопада по квітень — Нікі схожа на телепузика. Протягом цього періоду вона постійно скаржиться, що в крамниці холодно. Тут і справді нежарко.

Нікі водить синій фургончик, який ідеально пасує до її збиральницького способу життя. Вона повиймала з машини всі сидіння, і замість них чого тільки не знайдеш — від мішків добрива до зламаних офісних крісел. Сама вона називає свій фургон «синеньким дзвіночком», але я прозвав його «синьою мухою», що цілком описує його вміст.

Норрі (колишній працівник книгарні, а тепер вільнонайманий столяр) прийшов о дев'ятій, щоб підлатати дах у Лисячій норі — літньому будиночку в саду.

Донедавна в книгарні завжди був щонайменше один постійний працівник, і за останні п'ятнадцять років крізь неї пройшло багато різних кадрів. Були серед них і прекрасні люди, і ще ті

чортяки, але майже з усіма ми лишилися друзями. Коли штат відмовлявся працювати на вихідних, я навіть наймав студентів на суботню зміну. У 2001–2008 роках виторг невпинно та стрімко зростав, попри помітне розширення онлайн-торгівлі. А потім у вересні 2008-го накрився інвестиційний банк Lehman Brothers, почалася фінансова криза, усе пішло коту під хвіст, і виторг повернувся до рівня 2001 року, тільки витрати порівняно зі старими добрими часами суттєво зросли.

Ми з Норрі збудували Лисячу нору кілька років тому, і тепер під час щорічного вігтаунського книжкового фестивалю там проводять незвичайні заходи, розраховані на вузьку аудиторію. Минулого року найтатуюваніший чоловік у Шотландії зробив тут двадцятихвилинний виступ про історію татуювань і по ходу роздягнувся до трусів, щоб проілюструвати певні тези зі своєї промови. Якась старша пані вирішила, що ця будівля — туалет, і, випадково забрівши туди десь під кінець виступу, побачила нашого майже голого спікера. Не певен, чи вона оговталася.

Норрі вже йшов, коли Нікі втягнула його у жваву дискусію. Я почув тільки кінець розмови, але, здається, говорили про еволюцію. Це її мультка. У нас нерідко так буває, що з легкої руки Нікі «Про походження видів» Дарвіна опиняється на полиці з художньою літературою. Я завдаю удар у відповідь і ставлю Біблію (яку вона вважає історичним текстом) до романів.

Перебираючи теологічну колекцію, яку привіз священник на пенсії, знайшов книжку «Гомосексуальна агонія». Прізвище автора — хоче вірте, хоче ні — Менгуд, тобто «Мужність». Жив цей Менгуд, як виявилось, в переобладнаному залізничному вагоні десь у Суссексі.

*Сума на касі: 67 фунтів
4 покупці*

Субота, 8 лютого

Замовлень онлайн: 4

Знайдено книжок: 4

У книгарні сьогодні порядкує Нікі, тож я зможу поїхати в Лідс і оглянути приватну книгозбірню з 600 видань про авіацію. Ми з Анною вийшли з крамниці о десятій, і на прощання Нікі нам порадила:

— Подивіться на книжки, визначтесь із ціною й поділіть її на два.

Нікі якось сказала, що коли настане Апокаліпсис і лишаться тільки Свідки Єгови (чи що там у них замість Апокаліпсису — я не дослухаюся, коли вона заводить мову про релігію), то вона позабирає речі з моєї квартири. Вона вже поклала око на мої меблі.

Анна — моя партнерка, американська письменниця, молодша за мене на дванадцять років. Ми живемо в чотирикімнатній квартирі над книгарнею із чорним котом Капітаном, названим на честь сліпого капітана з «Під покровом Молочного лісу» Ділана Томаса.

Анна мала роботу в Лос-Анджелесі у НАСА, але здавна мріяла попрацювати у книгарні в Шотландії, біля моря, і так у 2008 році потрапила під час відпустки до Вігтауна. Між нами одразу зародилася симпатія, тож, повернувшись ненадовго до Каліфорнії, вона вирішила переїхати до Шотландії. У 2012 році її історія зацікавила журналістку Анну Пастернак, що завітала до Вігтауна на книжковий фестиваль, і та написала про неї статтю для газети Daily Mail. Незабаром до Анни звернувся один видавець із проханням написати мемуари, і вже у 2013 році її перша книжка, «Три речі, які потрібно знати про ракети», вийшла у видавництві Short Books.

Попри літературний успіх, Анна вважає себе не письменницею, а «лінгвістичною імпресіоністкою», що на ходу переосмислює мову. Це мене і зачаровує, і дратує. Почувши певне слово краєм вуха, вона починає повторювати його у викривленій версії, яка мало нагадує оригінал, і часом це породжує цілковито незрозумілий мовний суп, приправлений дрібною їдишних слівцець, які вона чула від бабусі.

Жінка, що продає книжки про авіацію, подзвонила нам на минулому тижні. Справа була нагальна. Книжки належали її покійному чоловікові, що помер рік тому, а тепер удова продає дім і мусить виїхати в березні. Ми прибули о третій. Мій погляд одразу прикипів до перуки на господині, що навіть не намагалася наслідувати справжнє волосся, а ще до каштанів, розсипаних під дверима й вікнами. Жінка пояснила, що її чоловік помер від раку, і вона зараз лікується від тієї ж хвороби. Книжки чекали на мене на переобладнаному під кабінет горищі, до якого вели вузькі сходи. Про ціну довелося поторгуватися, але ми врешті домовилися, що вона віддасть десь до 300 книжок за 750 фунтів. Жінка не заперечувала проти того, щоб решту книжок я лишив. Якби ж то так було завжди! Більшість власників намагається позбутися цілої колекції одразу, особливо якщо книжки дісталися їм у спадок. Ми з Анною завантажили чотирнадцять коробок у фургон і рушили додому.

Здається, жінка зітхнула з полегшею, що таки змогла віддати книжки — сама вона авіацією не цікавилася, але їй було явно тяжко попрощатися з колекцією чоловіка. Перед виходом Анна спитала її про каштани перед дверима й вікнами. Виявилось, та, як і Анна, боїться павуків, а каштани, кажуть, виділяють хімічну сполуку, яка їх відлякує.

Фургончик (червоний «Рено Трафік») я купив два роки тому і вже геть загнав. Варто відїхати від книгарні — і мені починають радісно махати з інших машин: явно плутають із поштарем.

У колекції знайшлося 22 томи із серії «Історія авіації» видавництва Putnam, присвячених різним літакобудівним заводам чи навіть окремим типам літаків — фоккерам, говкерам, гідропланам чи ракетопланам. Схожі видання зазвичай добре продаються й онлайн, і в крамниці, десь по 20–40 фунтів за том. Я тому й купив книгозбірню за такі гроші: був певен, що зможу досить швидко продати цю серію та відшкодувати витрати.

Багато покупок починається так: нам телефонують і пояснюють, що в них недавно помер хтось із близьких, і тепер потрібно продати книжки покійного. Звісно, чимало співрозмовників досі оплакують померлих, і неможливо лишитися байдужим до їхнього горя. Книгозбірні покійних дають змогу зрозуміти, що то була за людина, чим цікавилася й навіть, певною мірою,

якої вона вдачі. Тепер я одразу прямую до книжкових полиць, навіть коли приходжу в гості до друзів. Особливо мене цікавлять промовисті суперечності в шафах, які можуть відкрити мені щось нове про моїх знайомих. Скажімо, на моїх полицях серед сучасної прози і книжок із шотландської історії та мистецтва затесалися «Лайся їдишем» і «Колекціонування ложок Третього Рейху» (перше подарунок від Анни, а друге — від мого приятеля Майка).

Ми з Анною поверталися з Лідса через Ілклійську пустку під зимовою зливою й дісталися додому десь о сьомій. Відчинивши двері, я побачив на підлозі гори книжок і коробок. У пошті накопичилося кількадесят імейлів. Нікі, здається, отримує якесь садистське задоволення, залишаючи повсюди купи книжок, адже знає, як мені важливо тримати всі поверхні, й особливо підлогу, чистими. Жінка неохайна за своєю природою й тому певна, що мій потяг до порядку й організованості — це така кумедна ексцентричність. Вона навмисне розводить у крамниці гармидер, та, коли я їй докоряю, ще й розкажує, що в мене обесивно-компульсивний розлад.

*Сума на касі: 77,5 фунта
7 покупців*

Понеділок, 10 лютого

*Замовлень онлайн: 8
Знайдено книжок: 7*

Серед замовлень — «Як вибрати добре м'ясо? Пояснює ведучий Pebble Mill, BBC».

Ми розсилаємо чимало пакунків, а тому маємо контракт із Королівською поштою: замість відправляти посилки в поштовому відділенні, де їх оформлювала б поштмейстерка Вілма, ми самі заповнюємо відповідні документи онлайн, а потім Нікі чи я щодня відвозимо проштамповані пакунки у службове приміщення пошти, звідки їх забирають на сортування.

Як то часто буває в маленьких містечках, вігтаунська пошта розташована в одному приміщенні з крамницею — у нашому

випадку із магазинчиком преси й іграшок, що належить такому собі Вільямові з Північної Ірландії. Не знаю, який існує антонім до погідної вдачі, але саме це поняття потрібне, щоб описати характер Вільяма. Він ніколи не усміхається й постійно на щось скаржиться. Коли я, відвозячи посилки, бачу його в крамниці, то завжди кажу: «Доброго ранку!». У тих рідкісних випадках, коли Вільям таки завдає собі клопоту відповісти, він незмінно бурмоче «Що ж у ньому доброго?» або «Ранок, може, і добрий, тільки я застряг у цій дірі». Зазвичай що радісніше вітаєшся, то сердитіше він відповідає. Ви тільки уявіть, яка глибоченна прірва розпачу зяє в його душі, якщо він примотує журнали до вітрини трьома шарами скотчу, щоб покупці не змогли їх погортати. А Вілма — його повна протилежність: дотепна, погідна й доброзичлива. Пошта — надійна опора вігтаунської громади, бо кожен хоч раз на тиждень туди заходить. Саме там обмінюються плітками й розвішують повідомлення про похорон.

По обіді у нас закінчилася стрічка для друку чеків, і, пошукавши, я зрозумів, що запасів уже не лишилося, тож замовив іще 20 рулонів. Цього має вистачити років на два-три, але сподіватимемося, що справи підуть краще і стрічка скінчиться швидше.

Сьогодні до нашого клубу «Книжка-сюрприз» записалося ще двоє осіб. Я створив «Книжку-сюрприз» кілька років тому, коли справи були геть кепські, а майбутнє, здавалося, не звістувало нічого доброго. За 59 фунтів на рік передплатники отримують щомісяця по книжці, але не можуть обрати навіть жанру: вибір залежить тільки від моєї волі. Я дуже сумлінно підходжу до вибору книжок для клубу. Передплатники — явно ревні читачі, тож я щоразу намагаюся вибрати книжку, яка припаде до вподоби всім, хто любить читати. Вони отримують і красне письменство, і нонфікшн (із незначним переважанням нонфікшну), а також трохи поезії; усе, що потребує технічних знань, відпадає. Цього місяця я розсилатиму «Інші паспорти» Клайва Джеймса, «Келію Просперо» Лоренса Даррела, біографію Сартра пера Айріс Мердок, «Місто як Еліс» Невілла Шута і «100+ принципів генетики». Усі книжки в доброму стані, не зі старих бібліотечних фондів. Також я щороку розсилаю трохи кількасотрічних букіністичних видань. За моїми оцінками,

якби якийсь член клубу вирішив продати отримані книжки на eBay, то цілком відбив би членський внесок. На сайті клубу є форум, але ним ніхто не користується, що промовисто свідчить про типаж членів клубу: їм не подобаються товариства, де доводиться взаємодіяти з іншими людьми. Можливо, саме тому я цей клуб і вигадав — такий собі підхід до гуртків у душі Граучо Маркса. У клубі до 150 членів, але, крім мінімальної реклами в «Літературному огляді», наш маркетинг зводиться до сайту та сторінки в фейсбуці, які я вже давненько не оновлював. Здається, відгуки інших передплатників — найкраща реклама. Саме цей клуб порятував мене від банкрутства під час дуже непростого періоду в книготоргівлі.

*Сума на касі: 119,99 фунта
11 покупців*

Вівторок, 11 лютого

*Замовлень онлайн: 7
Знайдено книжок: 5*

Норрі чергує в книгарні, щоб я міг з'їздити на аукціон у Дамфрісі, кілометрів за вісімдесят від нас. Ніколи нема знаття, що там знайдеш, бо там продають усе на світі — від шезлонгів до пральних машин, канделябрів, килимків, фаянсу, прикрас, а інколи навіть автомобілів. Я почав їздити туди по книжки, але незабаром зрозумів, що цей аукціон — ще й найдешевший спосіб умеблювати квартиру над крамницею (коли я придбав книгарню, та стояла пустою). Коли в мене ще були постійні працівники, я що другого вівторка їздив туди і скуповував за безцінь антикварні меблі, значно красивіші й незмірно дешевші за їхні сучасні відповідники з Ікеа. Інколи я повертався додому з коробкою книжок, але частіше привозив бюро в георгіанському стилі, опудало білки, настільну лампу чи шкіряне крісло. Серед тамтешніх завсідників варто згадати Ангуса, милого підводника на пенсії. Ми з ним зазвичай тримаємося купи і пліткуємо про інших покупців. У Ангуса є прізвиська для всіх завсідників — Кепарик Дейв, Єпископ або що: усі вони

незлостиві й дуже влучні. Сьогодні я придбав дерев'яні лижі фірми Lillywhites — спочатку використаю їх в оформленні вітрини, а потім продам. Тепер, коли постійних працівників уже немає, мені рідко випадає можливість відвідати аукціон.

Коли Анна у Вігтауні, ми завжди намагаємося вирватися на аукціон, і я шукаю, хто б наглянув за крамничкою. Анна обожнює аукціони, але не купує нічого, дорожчого за три фунти, і завжди повертається додому з горами мотлоху. Сьогодні, скажімо, вона придбала мідну статуетку коргі, п'ять наперстків, старі ключі та зламану підставку для грінок. Щоправда, якось вона не пошкодувала 15 фунтів за скриньку біжутерії, де знайшла цікавий перстеник. Анна віднесла його в аукціонний дім Bonhams на безкоштовну експертизу, і там запропонували виставити його на продаж. Перстень приніс 850 фунтів.

Я вже кілька років щовівторка пускаю у вітальню над крамницею гурток малювання. Гурток, до якого ходить десяток старших пані на пенсії, веде місцевий художник Деві Браун. У цю пору в домі стоїть холод собачий, тож я попросив Норрі розвести вогонь й увімкнути обігрівач десь за годину до приходу людей, але він забув. Одну учасницю ледь не довелося з того світу повертати. Я радо дозволив би їм користуватися вітальнею безкоштовно, але вони люб'язно платять — якраз стільки, щоб відшкодувати витрати за опалення, і ще трошки лишається на чай.

Коли ми з Анною повернулися з аукціону, я зауважив, що ліворуч вітрину повністю залило (по обидва боки від дверей книгарні є великі вікна, які ми оформлюємо відповідно до сезону). Ліве вікно завжди трошки протікало, але ж не настільки. Я зібрав і викинув усі розмоклі книжки. Тепер замість них у нас на вітрині — шість чашок, рушник і миска, підставлені там, де крапає. Ще не було такого року, щоб у квартирі чи книгарні не знадобився ремонт. Проблеми незмінно постають узимку, коли стихії нещадно періщать будинок, а кишені порожніють. Я намагаюся щороку відкласти до 7000 фунтів на те, щоб у мене й далі був дах над головою, а стіни не завалилися: зазвичай десь стільки ремонт і коштує.

О сьомій приїхав Еліот, директор Вігтаунського книжково-го фестивалю. З останніх вихідних вересня по перші вихідні

жовтня у Вігтауні триває літературний фестиваль. Коли я тільки купив книгарню, фестиваль зводився до десятка заходів для крихітної, переважно місцевої аудиторії, але відтоді він виріс до масштабної події із шатрами на 300 осіб, понад 200 заходами й запрошеними культурними світилами. Аж не віриться, що фестиваль, який починався як скромний проект кількох волонтерів, уже має своє приміщення, п'ять постійних працівників і зацікавлену аудиторію на кілька тисяч осіб із цілого світу. Еліот раніше був журналістом, і то дуже добрим. Коли він кілька років тому переїхав до Вігтауна, одразу стало ясно, що кращої кандидатури на директора фестивалю годі й шукати, тож організатори створили відповідну посаду та знайшли гроші йому на зарплату. Ми заприятелювали. Я — хрещений батько його другої дитини. Тепер, на жаль, Еліот живе в Лондоні, тож ми бачимось рідше, ніж хотілося б, але коли він приїздить у Вігтаун на збори керівництва фестивалю, то завжди зупиняється в мене. Як завжди, щойно переступивши поріг, він зняв черевики й лишив на підлозі. Не минуло й десяти хвилин, як об них перечебився.

*Сума на касі: 5 фунтів
і покупець*

Середа, 12 лютого

*Замовлень онлайн: 15
Знайдено книжок: 14*

День холодний, темний і паскудний — перещить дощ. Еліот просидів у ванні з 8:15 до 9:00, тож я не встиг помитися й почистити зуби перед вікриттям книгарні.

На противагу до погоди, настрої у Нікі нестерпно сонячний і радісний. Ми обговорили, чи не приєднатися нам до програми «Виконано Amazon». Працює це так: ми заливаємо на сайт каталог наших книжок і відправляємо їх для зберігання на склад Amazon у Данфермліні, а коли їх хтось замовляє, працівники Amazon комплектують і відправляють посилки. Це вирішує проблему із браком простору у книгарні й особливо корисно,

коли до нас потрапляє колекція з теми, на яку в крамниці малий попит. Але Нікі затялася проти цієї програми із сумнівних етичних і філософських причин, відірваних від реальності нашої галузі. Я не зовсім розумію, ба більше, взагалі не розумію, чому Нікі проти «Виконано Amazon», як не рахувати того, що ми залучимо Amazon — де й так продаємо частину товару — як посередника. Мало який книгар плекає симпатію до Amazon, але, на жаль, коли йдеться про продажі онлайн, альтернативи йому немає. Я вже й не намагаюся сперечатися з Нікі: вона поступливо киває на мої пропозиції та прохання, а тоді вперто робить точнісінько те саме, що й раніше.

Ранок пішов на те, щоб оформити до зимової олімпіади ту вітрину, яка не протікає. Тут і стали у пригоді дерев'яні ліжжя, які я придбав учора на аукціоні. На іншій вітрині досі розставлені каструлі й чашки, у яких збирається вода.

В обід ми з Анною поїхали у Ньютон-Стюарт, де вона сіла на автобус до Дамфріса, а звідти поїде потягом у Лондон.

О другій чоловік із вусами, як у Мугабе, привіз дві коробки книжок про мистецтво й кіно. У нас його зацікавило кілька видань, тож ми домовилися, що він може вибрати книжок на 30 фунтів в обмін на привезене. Відвідувачі привозять нам книжки чи не щодня — це один зі способів поповнити запаси, обіч великих розпродажів майна. Таким чином до книгарні надходить приблизно 100 книжок за день. Зазвичай ми відкидаємо до 70 % привезеного, хоча відвідувачі хочуть лишити нам усе, що створює проблеми. Так крамниця наповнюється непотребом. Як правило, ми платимо за принесені книжки готівкою, бо це не ті суми, на які потрібно виписувати чек. Для таких обладунків у нас є гарний гробсбук у вікторіанському стилі, куди продавець вписує своє ім'я, адресу й отриману суму, щоб ми потім звели баланс.

Незабаром по тому, як я придбав крамницю, якийсь юнак, що емігрував до Канади, приніс кілька коробок книжок на продаж. Коли я попросив його розписатися, він написав «Том Джонс». Я розсміявся і вказав на ще кілька явно вигаданих імен, але зауважив, що він перший на моїй пам'яті, хто представився Томом Джонсом. Він буркнув «Не таке вже це ім'я й рідкісне» й пішов. Коли я почав виставляти ціни на його книжки, то

зауважив, що всі вони підписані ручкою на останній сторінці: Том Джонс.

Наші смаки виявилися дуже схожими. Я припустив, що й ті кілька книжок із добірки, які я ще не читав, також мусять мені сподобатися, і відклав зо півдесятка, щоб почитати потім. Серед них було і «Сходження на Качанчик» Вільяма Ернеста Баумана — класична пародія на мемуари альпіністів.

*Сума на касі: 104,9 фунта
8 покупців*

Четвер, 13 лютого

*Замовлень онлайн: 4
Знайдено книжок: 4*

Еліот виїхав до Лондона о другій.

Якась дівчина з матір'ю провела у книгарні майже весь вечір. Мати вдяглася до погоди, а дівчина мовби й не зауважувала холоду. Коли вона розраховувалася за покупки, ми розговорилися: дівчина сказала, що звати її Лорен Макквістін і що вона вчиться на оперну співачку. Ця клієнтка видалася мені знайомою — мабуть, уже сюди заходила. Купила чималенький стосик доволі «високочолого» читва й порадила мені прочитати «Серце кожної людини». Мабуть, жодну іншу книжку мені не радять так часто, як «Серце кожної людини» пера Вільяма Бойда. Я зазвичай уникаю книжок, які мені рекомендують, і волю наївно вірити, що сам знайду літературну золоту жилу, але її захват таки перекинувся на мене, тож після вечері я розвів вогонь у каміні й сів читати. Книжка мене захопила.

*Сума на касі: 13 фунтів
2 покупці*

П'ятниця, 14 лютого

Замовлень онлайн: 4

Знайдено книжок: 4

От хто в нас вігтаунська жива пам'ятка, так це Вінсент. Узагалі-то виріс він у Клайді, але ніхто вже й не пам'ятає часів до його переїзду сюди. Цього колоритного жартуна всі люблять. Подейкують, що Вінсент закінчив Кембридж, хоча, наскільки мені відомо, ці чутки нічим не підтверджені. Йому вже за вісімдесят, але він досі багато працює, більше, ніж усі механіки в його автомайстерні. Раніше там продавали нові автомобілі «Рено», і старий шоурум із вицвілою, порепаною символікою компанії нікуди не дівся, але на зміну блискучим новим машинкам прийшли транспортні засоби, які, скажімо дипломатично, бачили ліпші дні. Яюсь до мене навідався друг-ботанік, і ми заїхали до Вінсента заправити його вантажівку дизелем. Друг радісно кинувся до однієї машини з Вінсентового автопарку, припаркованої перед шоурумом, на чотирьох спущених шинах (вона стояла там відтоді, як я повернувся у Вігтаун). Друг тицьнув пальцем у папороть, що проросла з керма, і сказав, що це якийсь рідкісний вид.

По обіді я поїхав на ферму під Странраром оцінити вартість книгозбірні, що дісталася нинішньому власникові у спадок. Зустрів мене мовчазний, мокрий як хлющ фермер у твідовому кепі, який наказав мені їхати за його квадроциклом. За спиною в нього балансував нещасний коллі, який всю дорогу гавкав на мій фургончик. Незабаром ми приїхали на занедбану ферму посеред багнистого схилу, що під невпинним навскісним дощем виглядала геть жалюгідно.

Усередині фермер пояснив, що будинок належав його дядькові й тітці. Тітка померла п'ять років тому, дядько — два. Було видно, що відтоді (а найімовірніше — узагалі від смерті тітки) на фермі не прибирали. Самотня кішка грілася на ковдрі біля батареї й дивилася у вікно на підтоплені поля. Фермер щодня їздив на ферму, щоб вичистити її лоток і погодувати. Усе в будинку вкривали пил і котяча шерсть. У домі було до двох тисяч книжок, що заповнювали кожну щілину й закапелок і височіли

стосиками навіть на сходах. Тітка була ревною читачкою: я побачив і Люсі Мод Монтгомері, і книжки за мотивами «Зоряного шляху», і Агату Крісті, і подарункові ілюстровані видання класики від видавництва Folio Society, і дитячі книжки, зокрема повними серіями. Більшість книжок була в дешевенькій обкладинці й поганенькому стані, почасти через кішку. Я оцінив цілу бібліотеку в 300 фунтів. Фермер сказав, що мусить спершу порадитися з родиною, й уточнив, чи точно я придбаю книжки. Я сказав, що куплю, тільки тут багато непотребу. Він відповів, що якщо таки вирішить продати їх мені, то тільки гуртом.

Коли я повернувся до книгарні о третій, на мене одразу налетів покупець, який промарширував до прилавка й навіть без натяку на люб'язність рубонув:

— Проби золота.

Внутрішньо зітхнувши, я пояснив, де стоять книжки про ювелірне мистецтво.

*Сума на касі: 307,5 фунта
4 покупки*

Субота, 15 лютого

*Замовлень онлайн: 6
Знайдено книжок: 6*

Черговий похмурий день анітрохи не покращив телефонний дзвінок о 9:10:

— Це ганьба. Не знаю, як вам вистачає зухвальства називатися книгарем, коли ви розсилаєте такий мотлох.

І так далі, і таке інше. Покупець співав тієї самої ще кілька хвилин. Під час розмови виявилось, що він замовив книжку у крамниці зі схожою назвою (не така вже вона й рідкісна, як влучно зауважив Том Джонс), а видання виявилось в незадовільному стані. Коли стало ясно, що він подзвонив не туди, а нас ця справа не стосується, чоловік заявив, що «просто так це не облишить», і кинув слухавку.

Жінка, вдягнена, здається, у спальний мішок із прорізнаними дірками для голови й ніг, поскаржилася, що в книгарні люта

холоднеча. Книгарня справді стара, у ній морозяно й гуляють протяги. Вона розташована у великому гранітному будинку, що фасадом виходить на широку центральну вулицю Вігтауна. Цю будівлю в георгіанському стилі збудував на початку XIX століття такий собі Джордж Макгаффі, мер містечка. Цілий перший поверх відведено під книжки — за найсвіжішими підрахунками, їх тут до ста тисяч. За останні 15 років ми замінили всі полиці та провели серйозний ремонт — і капітальний, і косметичний. Покупці часто називають нашу крамничку «печерою Аладдіна» чи «лабіринтом». Я познімав у книгарні внутрішні двері, щоб заохотити відвідувачів заходити в дальші зали, але відкритий план у великому старому будинку з поганеньким опаленням створює той самий дубар, яким часто обурюються покупці.

*Сума на касі: 336,01 фунта
8 покупців*

Понеділок, 17 лютого

*Замовлень онлайн: 9
Знайдено книжок: 8*

Знову злива. Літнього віку відвідувач похвалив нашу вітрину: йому здалося, що наші каструльки, сковорідки й кухлі, підставлені там, де дашок протікає, — це оформлення на кулінарну тему.

Я не бачив нашого kota із суботи. Анна думає, що його залякує сусідський котисько, який повадився приходити до нас уночі і підїдати його харч. І справді, їжа зникає дуже швидко, а в домі пахне котячою сечею, хоча Капітан ніколи не робить свої справи у квартирі.

Уранці я взявся перебирати коробки з нашого старого складу та знайшов книжку, яку підписував сер Вальтер Скотт. Вона походить із книгозбірні, яку я купив у замку в Айрширі. Я поскладав томи в коробки й кілька місяців про них навіть не згадував. Це п'янке відчуття: торкнутися книжки, що колись тримав у руках письменник, про літературний талант якого не забули й за понад двісті років. Найкраще підписані видання

продаються не у крамниці, а через eBay чи на єдинбурзькому аукціоні Lyon & Turnbull, де на мої товари зазвичай виставляють непогані ціни. Спробую продати через eBay за 200 фунтів, а якщо не вийде, надішлю в L&T.

Наш склад — це захищена полиціями прибудова в саду, із кабінетиком і туалетом. Ми звели її у 2006 році, щоб розширити наш онлайн-каталог і збільшити продажі, і складаємо там коробки з книжками, які не вмістилися у крамниці. Раніше онлайн-продажами займався один із постійних працівників книгарні — спочатку Норрі, а потім знайомий із сусіднього села Бладнох: вносив нові надходження в базу даних, опрацьовував замовлення, відповідав на запитання. Певний час це давало сякі-такі прибутки, але незабаром конкуренція на онлайн-ринку зросла, а ціни поповзли вниз, і вже у 2012 році стало ясно, що виторг не покриває навіть зарплати працівника. Було дуже прикро, та я мав звільнити останнього робітника на повну ставку й переслати наші книжки знайомому у Грімсбі, у якого ця справа налагоджена краще. Але перед тим я перебрав запаси, знайшов те, що хотів лишити, поскладав у коробки й відніс на склад. Томик з автографом сера Вальтера Скотта лежав серед тих книжок. Зараз усі наші надходження опиняються у книгарні (як не рахувати видань, реалізованих через «Виконано Amazon»), а якщо якусь книжку варто внести до онлайн-каталогу, то це роблю я сам чи Нікі. Єдиний мінус цієї системи полягає в тому, що покупці схильні переставляти видання, тож інколи ми не можемо знайти потрібне й виконати замовлення.

Скотт уже здобув певну славу, коли підписав цю книжку для такої собі Мері Стюарт, але до виходу роману «Вейверлі», що зробив його зіркою, лишалося ще шість років. Мені завжди цікаво, кому адресовано посвяту чи автограф. Можливо, мені щось підкаже Стюарт Келлі, добрий друг і автор книжки «Скотт-ландія: Чоловік, що винайшов народ».

Об одинадцятій пролунав дзвінок. Це жінка з Вельсу, яка телефонує нам що кілька місяців і питає про теологічні видання XVIII століття. Такого депресивного голосу, як у неї, я в житті не чув. Коли зачитую їй перелік видань, які в нас є, вона незмінно відповідає:

— Ох, це дуже, дуже прикро.

Вона надзвонює нам уже кілька років. Спочатку я справді зачитував їй каталог в надії чимось зацікавити, але після багатьох років її прикростей здався й почав просто вигадувати назви.

Передзвонив фермер зі Странрара, сказав, що готовий продати нам книгозбірню за умови, що ми заберемо все. Це непросте рішення, адже там чимало мотлоху, будинок у препаскудному стані, а багато книжок лежить у складнодоступних місцях. На те, щоб розібрати запаси, піде купа часу, а в мене хвора спина. Мені дедалі складніше лазити в закапелки, але я сказав, що куплю книжки, і погодився забрати їх наступного вівторка.

*Сума на касі: 282,9 фунта
21 покупець*

Безкоштовний фрагмент закінчився. Бажаєте читати далі?

[ЩОДЕННИК КНИГАРЯ](#)

Шон Байзелл

Купити

[Почитати опис, рецензію і купити на сайті nashformat.ua](#)